

Täysistunto

Tiistai 10.1.2023 klo 13.59—18.30

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 ja 8 b §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 201/2022 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 23/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 23/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Avaan yleiskeskustelun. Esittelypuheenvuoro, edustaja Meri, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.09 **Leena Meri ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Esittelen lakivaliokunnan mietintöä. Kysymyksessä on siis ehdotus oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamisesta, jotka koskevat riita-asian oikeudenkäyntikulujen kohtuullistamista. Muutoksen myötä tuomioistuimella on nykyistä paremmat mahdollisuudet kohtuullistaa riita-asian hävinneen osapuolen maksettavaksi tuomittujen oikeudenkäyntikulujen määrää. Tavoitteena on alentaa oikeudenkäyntikuriskä ja siten parantaa oikeuden saatavuutta.

Riita-asioissa nykyisin noudatettavan pääsäännön mukaan jutun hävinnyt asianosainen velvoitetaan korvaamaan voittaneen asianosaisen tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset oikeudenkäyntikulut täysimääräisesti. Korvattavia oikeudenkäyntikuluja ovat oikeudenkäynnin valmistelusta ja asian tuomioistuimessa ajamisesta sekä asiamiehen tai avustajan palkkiosta aiheutuneet kustannukset. Myös asianosaiselle aiheutunut työ ja oikeudenkäyntiin välittömästi liittyvät ansionmenetykset ovat korvattavia kuluja.

Nykyisen lain mukaan tuomioistuin voi nykyisen oikeudenkäymiskaaren mukaan kohtuullistaa korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrää siitä, mikä se luvun säännösten mukaan lähtökohtaisesti olisi. Tuon säännöksen mukaan tuomioistuin voi viran puolesta alentaa asianosaisen maksettavaksi tuomittujen oikeudenkäyntikulujen määrää, jos asianosaisen velvoittaminen korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut olisi oikeudenkäyntiin johtaneet seikat, asianosaisten asema ja asian merkitys huomioon ottaen kokonaisuutena arvioiden ilmeisen kohtuutonta.

Nyt tässä esityksessä ehdotetaan, että edellä mainitusta säännöksestä poistetaan vaatimus kohtuuttomuuden ilmeisyydestä. Jatkossa olisi siten riittävää, että oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus on säännöksessä mainittujen perusteiden ja kokonaisarviointin perusteella kohtuutonta. Lisäksi ehdotetaan pykälätasolle nostettavaksi voimassa olevan lain esitöissä oleva maininta siitä, että oikeudenkäyntikulujen kohtuullistaminen on tuomioistuimen velvollisuus.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 146/2022 vp

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa ehdotettua muutosta on yleisesti kannatettu, mutta sitä on pidetty tavoitteisiin nähden riittämättömänä ja vähämerkityksellisenä. Asiantuntijakuulemisissa on huomautettu, että voimassa oleva sääntely muuttuu varsin vähäisesti, joten esityksen käytännön vaikutukset eivät välttämättä ole kovin suuria.

Lakivaliokunta huomauttaa mietinnössään, että ehdotettu muutos ei myöskään varsinaisesti vähennä asianosaisten oikeudenkäyntikuluja, vaan ne ovat olemassa riippumatta siitä, korvaako hävinnyt asianosainen voittaneen vastapuolen oikeudenkäyntikulut kokonaan vai joiltain osin.

Saamansa selvityksen pohjalta lakivaliokunta pitää esitystä kuitenkin kannatettavana ja puoltaa siihen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä.

Lakivaliokunta haluaa kuitenkin mietinnössään kiinnittää huomiota kulatorisken muodostamaan merkittävään oikeusturvaongelmaan. Kulatorisken vuoksi riita-asian oikeudenkäyntiin ei välttämättä uskalleta tai voida ryhtyä. Oikeudenkäyntikulatorisken ja prosessikynnyksen nousulla on myös laajempia haitallisia vaikutuksia, sillä ne voivat heikentää kansalaisten luottamusta oikeusjärjestelmän ja tuomioistuinlaitoksen toimintaan.

Kulatorisken saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo, että esityksessä ehdotetun lainmuutoksen lisäksi tulee mahdollisimman pikaisesti ryhtyä uusiin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin riita-asian oikeudenkäynnin kustannusten ja prosessikynnyksen alentamiseksi. Myös toimia, joilla voidaan tukea riita-asian asianosaisten taloudellisia mahdollisuuksia vastata oikeudenkäynnistä aiheutuvista kustannuksista, on perusteltua selvittää. Valiokunta ehdottaakin lausuman hyväksymistä asiasta.

Kuulemisissa on tuotu merkittävänä ongelmana esiin myös oikeudenkäyntien pitkä kesto. Oikeudenkäynnin kesto vaikuttaa sekä suoraan että välillisesti oikeudenkäynnin kustannuksiin. Oikeudenkäynnin pitkän keston juurisyynä on pidetty muun muassa kuulemisten perusteella tuomioistuinten riittämätöntä resursointia. Lakivaliokunta tulee oikeudenhoidon selonteon käsittelyn yhteydessä lausumaan tarkemmin tuomioistuinten perusrahoituksen riittävydestä, ja lakivaliokunta käsittelee tällä hetkellä tuota mainittua selontekoa.

Valiokunnan yksimielinen päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen, ja mietintöön sisältyy seuraava valiokunnan lausumaehdotus: ”Eduskunta edellyttää, että oikeuden saatavuuden parantamiseksi hallitus ryhtyy pikaisesti uusiin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin riita-asian oikeudenkäynneistä aiheutuvien kustannusten ja prosessikynnyksen alentamiseksi sekä selvittää toimia, joilla voidaan tukea riita-asian asianosaisten taloudellisia mahdollisuuksia vastata oikeudenkäynnistä aiheutuvista kustannuksista.”

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 201/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.